

ПРОБЛЕМА ПОЄДНАННЯ ПОСАД ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА ТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Демчук О. А.

старший викладач кафедри психології

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

Відповідно до ст. 21, 22 Закону України «Про освіту», постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників», п. 1.4 Положення про психологічну службу системи освіти України (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 02.07.2009 № 616) практичні психологи, соціальні педагоги належать до педагогічних працівників і згідно з діючим законодавством користуються всіма правами і гарантіями, передбаченими для них зокрема ст. 55 та ст. 57 Закону України «Про освіту».

Посади практичних психологів і соціальних педагогів вводяться в штатні розписи навчальних закладів і установ освіти за умови наявності спеціалістів з фаховою освітою в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат відповідно до нормативів чисельності практичних психологів і соціальних педагогів, згідно з додатком до Положення про психологічну службу системи освіти України (із змінами) [1].

В Україні продовжує зберігатися позитивна динаміка щодо кількісного складу працівників психологічної служби системи освіти. Станом на 1 червня 2013 року в системі освіти нараховувалось 24 тис. 546 працівників психологічної служби, що на 1 тис. 011 працівників більше ніж у попередньому році та на 4 тис. 012 осіб більше у порівнянні із 2010 роком. Серед працівників служби нараховується: 16266 – практичні психологи закладів освіти, 7362 – соціальні педагоги.

Але суттєвою проблемою залишається значний дефіцит ставок практичних психологів та соціальних педагогів відносно затверджених нормативів чисельності. Особливо гостро він відчувається в сільській і гірській місцевостях. Так, наприклад, якщо у містах відсоток забезпечення практичними психологами навчальних закладів складає в середньому по Україні 70 – 80 %, то у сільській місцевості всього від 20 до 40 %. Найнижчі показники забезпеченості психологами міських навчальних закладів мають Херсонська і Житомирська області – 46 і 50 % відповідно, сільських – Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Кіровоградська. Луганська і Тернопільська області – 20 – 25 % [2].

Сьогодні у багатьох закладах освіти практикується поєднання посад практичного психолога та соціального педагога. Така ситуація виникає в умовах, коли кількість дітей навчального закладу не відповідає нормативам чисельності працівників психологічної служби загальноосвітніх навчальних закладів, і практичний психолог чи соціальний педагог не може працювати на повну ставку. У такому випадку перед фахівцями служби виникає ряд проблем у практичній діяльності.

Діяльність практичного психолога та соціального педагога має багато спільних моментів, але вона не є взаємозамінною. У кожного з них відповідно до фаху підготовки є своя методологія роботи, інструментарій, напрями та зміст роботи, права та обов'язки.

Практичний психолог – це фахівець з практичної психології, який знається на характерах, переживаннях, поведінці. Призначення практичного психолога – сприяти підвищенню ефективності навчально-виховного процесу, розв'язувати конфліктні ситуації, відбирати дітей до спеціалізованих класів, організувати роботу з профілактики правопорушень та неуспішності, діагностувати відхилення в психічному розвитку та складати програми для їх корекції.

Соціальний педагог – це насамперед педагог, а потім уже соціальний працівник. Тому для нього актуальні традиційні педагогічні й виховні методи

роботи: переконання, роз'яснення, порада, позитивний приклад, він навчає та виховує дітей. Цілі діяльності соціального педагога – сприяння саморозвитку особистості, організація профілактичної роботи й захист прав дитини.

Принципова відмінність професійної діяльності соціальних педагогів від роботи психолога полягає в активній позиції першого стосовно дитини, яка опинилася в складній життєвій ситуації.

Психолог допомагає дитині або родині, як правило, тоді, коли до нього звернулися. Нав'язувати допомогу, втручатися у внутрішній світ без запрошення чи звернення він не може, тому що це ще малоефективно. Соціальний педагог не тільки має право, але й зобов'язаний втручатися в ситуацію. Це робиться у випадках, коли піддаються небезпеці життя й здоров'я дитини.

Проаналізувавши основні складові діяльності практичного психолога [3] та соціального педагога [4], можна виділити їх спільні та відмінні позиції.

Практичний психолог

Соціальний педагог

Види діяльності

Психодіагностика

Соціально-педагогічна діагностика

Корекція

Соціально-перетворювальна

Профілактика

Запобіжно-профілактична

Реабілітація

Захисна

Прогностика

Прогностична діяльність

Психологічне консультування

Соціально-педагогічне консультування

Психологічна експертиза

Організаційно-методична

Психологічна просвіта

Документація [5]

План роботи на рік, місяць

План роботи на рік, місяць

Тижневий графік роботи

Графік роботи на тиждень

Журнал психологічного аналізу уроків

Соціальний паспорт закладу, класу

Протоколи індивідуальних консультацій

Соціально-педагогічна карта учня

Індивідуальні картки психолого-педагогічного діагностування

Журнал реєстрації звернень учнів, батьків, вчителів

Журнал щоденного обліку роботи

Журнал щоденного обліку роботи

Журнали проведення корекційно-

Плани спільної роботи з ВВС у справах

відновлювальної та розвивальної роботи

неповнолітніх, медичними закладами

Облікові картки соціального супроводу

сімей дітей

Акти обстеження матеріально-побутових

умов проживання дітей

Відмінності у діяльності практичного психолога та соціального педагога наочно демонструють, що поєднувати ці дві посади одній людині не варто, вони вимагають різних підходів, ділових та особистісних якостей.

Для подолання проблем, пов'язаних із суміщенням посад практичного психолога та соціального педагога можна рекомендувати:

- вивчити нормативно-правові документи практичного психолога та соціального педагога;

- ознайомитись із посадовою інструкцією психолога та соціального педагога та чітко розмежувати функції, обов'язки, об'єм роботи кожного з них;

- обговорити з керівником закладу умови та графік роботи;

- здійснити планування роботи на рік;

- налагодити співпрацю з колективом;

- правильно розподілити робочий час, враховуючи розмір ставки. Якщо тижневе навантаження працівників психологічної служби становить 40 год. (20 год. відводиться для роботи безпосередньо в навчальному закладі з дітьми, педагогами, батьками, а 20 год. відводиться на підготовку до проведення соціально-психологічних заходів, обробку результатів досліджень, оформлення висновків, планування та звітність) [1], то при умові 0,5 ставки практичного психолога і 0,5 ставки соціального педагога, години діляться пополам;

- вести документацію встановленого зразка.

Незважаючи на те що професійні позиції соціального педагога й психолога стосовно дитини різні, ці фахівці мають єдину мету – допомогти дитині, яка потрапила до складної ситуації.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України Міносвіти; Наказ, Положення від 03.05.1999 № 127. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0922-99>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

2. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 8.07.13 № 1/9-479 Про діяльність психологічної служби у 2013/2014 навчальному році [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36555/ – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

3. Практичному психологу навчального закладу : організація роботи, документація [Текст] / за ред. В.Г.Панка ; упоряд. : Н. В. Лунченко, Т. Ш. Червонна. – К. : Шк. світ, 2009. – 128 с.

4. Моїсеєнко К. Професійна діяльність соціального педагога : метод. посіб. [Текст] / К. Моїсеєнко. – К. : Шк. світ, 2009. – 120 с.

5. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України. / Упоряд. В.Г. Панок, І.І. Цушко, А.Г. Обухівська – К. : Шк. світ, 2008. – 256 с.